

ÂMİD ŞEHRİNİN SÛRET-İ FETH ve TESHİRİ¹

Hazırlayan: Aziz AŞAN
Mardin Artuklu Üniversitesi

"Diyarbakir" ve "el-Cezîre" ve 'umûm "Kürdistan" ahalisinin devlet-i 'âliye cânibine ibrâz-ı kemâl, sadakat ve hüsn-ü hizmetleri:

Akkoyunlu mülükûndan meşhur **Uzun Hasan**'ın hafidi olup **Diyarbakir** hâkimi bulunan **Elvend Han**'ın (الوند خان) dokuz yüz on senesinde (Âmid)'de bila veled vuku-'u vefatı hasebiyle Diyarbakir hükümeti müşarün ileyhin akrabasından **Muslu² Emir Çelebi**'nin yedine geçmişti. **Şah İsmail**'in ol esnada cihanı titretmekte olması mülabesesiyle Diyarbakir valiliği yine kendi uhdesinde bırakılıyor ümidiyle müşarün ileyh **Emir Çelebi** biraderi **Kutmuz** (قتمز) **Bey**'i bi't-tevkil 912 senesinde şah-ı mezkûr cânibine 'azîmet eyledi. Şah ise bu fırsattan bi'l-istifade **Kürdistan**'ın merkezi olan bir şehir-i şehîrin kendinin yed-i emniyetinde bulunmasını arzu ederek Diyarbakir valiliğini eniştesi **Usancalu** (اوسنجالو) **oğlu Mehmet Han**'a tevcîh etti. Ahali-i memleketin 'adem-i muvaffakati üzerine **Şah İsmail** Safevî asâkir-i keşîre ile hücum ederek **Kürdistan**'ın nevâhi ve mülhakâtını nehb ve tahrip eyledikten sonra dokuz yüz on üç senesinde şehir-i (Âmid)'i dahi kabza-i teshîre getirip Kutmuz Bey ile beraber taraf-ı hilâfında olan birçok eşrâf ve hanedanı itlâf ve şehit ederek eniştesi (Usancalu (اوسنجالو) oğlu Mehmet Han)'ı Diyarbakir hâkimi ve 'umûm **Kürdistan** valisi tayin eyledi.

Diyarbakir 'umûmiyetle sünniyü'l-mezhep olmak cihetiyle **Şah İsmail** gibi bir diğer mezhep sahibine tab'iyet eylemek kendilerine ziyadesiyle ağır gelmiş ise de sükût ve mümaşâta mecbur olarak bir sıra sünni gözetmekte idiler.

Dokuz yüz yirmi senesinde **Yavuz Sultan Selim** Han 'aleyhi'r-rahme ve'l-ğufrân hazretleriyle **Şah İsmail** arasında vaki' olan Çaldıran muhârebe-i meşhûresinde **Şah İsmail**'in darbe-i inhizâma uğraması ve Diyarbakir valisi Mehmet Han'ın maktûl olması üzerine (Âmid) ahalisi bu fırsatı ganimet bilerek derhal Mehmet Han maktûlün mute'allikât ve mensubâtıyla beraber bi'l-'umûm hanedan-ı Safevî muhibbânının kimini nehb ve katl ve kimini tard ve ihrâc ile **Şah İsmail**'den fekk-i rabika-i tabi'iyet ve

¹ Ali Emirî-i Âmidî, *Âmid-i Sevdâ Mecmuası*, Matba'a-i Âmidî, 7 Şubat 1324, S. 1, s. 6-12.

² Bir kabile ismidir.

hutbelerde nam-ı padişah-ı islamiyân cenâb-ı Sultan Selim Han'ı kıraat edip bir taraftan 'umûm **Kürdistan**'ın 'aşâir ve kabâil, ümerâ ve rüesâsını mu'avenete davet ve diğer taraftan da Sultan Selim Han hazretlerine 'arz-ı keyfiyet ve istimdâd ile beraber nezd-i celîl-i şehriyarîde bulunan (**Hekimüddin İdris-i Bitlisî**) hazretlerine de müracaat eylediler.

Müşarün ileyh **İdris-i Bitlisî** hazretleri selâtın-i bânidiriyye³ zamanında nişancılık hizmet-i mutenâ-behasını ihrâz eylemiş bulunduğu ve bi'l-cümle **Kürdistan** ve İran'ın ayân ve erkânıyla mu'ârefe-i sabıkası olduğu ve bilhassa (**Âmid**) eşrâf ve ayânıyla meyanelerinde uhuvvet ve sadakat-ı kadîme olmakla beraber Sultan Selim Han hazretlerinin dahi hüsn-ü nazar ve itimadını kazanmış ettiği cihetle Mevlana İdris'in tertibi vecihle sultan-ı müşarün ileyh tarafından (**Âmid**) ahalisine istimâlnâme irsâl buyurulmuş ve etrafta bulunan ümerâ-i **Kürdistan** tarafından dahi ahd ve mîsâk ve ittifak-ı mübîn cevapnâmeler vürûd eylemiş idi.

Sultan Selim Han ordusunun İran'dan çekilmesiyle **Şah İsmail**'in Tebriz'e avdetinde (**Âmid**) ahalsinin isyanını işitip tekrar daire-i ita'âte almak için Diyarbekir vilayetini maktûl Mehmet Han'ın biraderi (**Kara Han**'a) tevcîh edip bakâyây-ı süyûf olan askeri ile **Âmid**'in muhasarasına gönderdi.

Diyarbekir ve havalisinden tard olunan şahîler dahi Kara Han ordusuna iltihâk etmekle beraber **Şah İsmail** tarafından verilen emir üzerine **Ruha** hâkimi **Durmuş Bey** asâkir-i kesîre ile imdâda gelmiş ve **Mardin** ve **Hasankeyf** ve **Harput** ve **Ergani** taraflarında bulunan sergerdeleri dahi Kara Han maiyetine memur edilmiş olmakla cemiyet-i mezkûr arttıkça arttı.

Kara Han böyle külliyetli bir asker ile **Çapakçur** tarîkenden yürüyerek şehrin kapıları önüne kadar gelmiş ve 'afv ve emâna ve **Şah İsmail**'in iltifât ve nevâzşine dair pek çok muharrerât göndermiş ise de ahali-i şehrin, kapılarını kapayarak ve serapa, silaha sarılarak cevab-ı redd verdiklerinden Kara Han dahi (**Âmid**)'i muhâsara eylemiş idi. Cenâb-ı **İdris-i Bitlisî**'nin bizzat kaleme aldığı (**Zeyl-i Heşt Behişt**) nam Farisî kitab-ı sıhhat nisabında aynen muharrer şu (*feemma merdom-i vilayet-i Âmid be-ittifak-i cihet-i gayret-i din ve hamiyet arz-ı hod der zapt-i hisar sebat verzidend ve teslim-i memleket ra bedişan husran din ve dūnya didend*) ibaresinden dahi anlaşılacağı üzere ahali hakkıyla tarifi nâ-kâbil bir hamiyet ve gayretle mükâbelede bulduklarından ve etraftaki ümerâ-i ekrâddan bi't-tekrar istimdâd eylediklerinden başka vuku-u hâli taraf-ı

³ Akkoyunluların nam-ı diğeridir.

saltanat-ı seniyyeye arz ile kendilerine bir serdar tayin olunmasını hazret-i padişah Amasya'da iken istirhâm etmelerine binaen cânib-i şehriyârîden imdat ve istimâlet için bir miktar süvari ile dergâh-ı 'âli müteferrikalarından olup 'an asl (Âmid) ahalisinden bulunan (Yiğit Hacı Ahmet Ağa) nam zât-ı şecî' gönderildi.⁴

Yiğit Ahmet Ağa bir karanlık gecede İran ordusunu yarıp kahramanları hayran edecek şeca'at-i fevka'l-ğaye ibrâzıyla mevcut ma'iyetiyle beraber kale derûnuna duhûla muvaffak olarak iltifât-ı şahaneyi tebliğ ve saltanat-ı seniyye cânibinden küllî imdat geleceğini mahsûrlara tebşîr eyledi. Mumâ ileyh (Yiğit Hacı Ahmet Ağa)'nın şeca'atini ve Acem ordusunu yarıp (Âmid)'e duhûlü vuku'âtını cenâb-ı İdris Zeyl-i Heşt Behişt'inde aynen şu suretle yazıyor: *(Sultan-i İslam evvelen cihet-i dildari-i ehl-i Âmid-i mahruse Hacı Yiğit Ahmet ra ki ez zümre-yi gülaman-i dergah bud. Feemma veten ve menşe-i o, Âmid bud. Ve ez müdahil ve muharic-i Diyarbekir hususen Âmid-i mahruse hebir ve miyan-i ekfa ve ekran-i vehid be hüsn-i tedbir ve e'mâl tîğ û şemşir ba cem'-i ez dilaveran-i çalak ve şecaet-pişekan-i bîbak tayin kerde fırıstad ve îşan ba ma'zuri-i şebi ez teref-i Rum Kapusi şebhun averde ez miyan-i güruh-i enbuh-i Kızılbaş manend-i berk-i hatıf güzeşte, hodra be derun-i Âmid endahten ve reayet-i cihan-ârâ-yi sultanira ber şevahik-i kilel ve büruc-i hisar-i Âmid ber efrahtend.)*

Ahali-i sâdika-i memleketin sabahleyin erken kale üzerinde:

Eyledi mâh-ı 'alem dünyaya neşr-i nur-i şevk
Bir devinnüma oldu kim görmüş değil hiçbir baser
Şakka-i rü'yât şevket başladı mevc urmağa
Geldi bâd-ı şevk ile coş ve hurûşa bahr u berr

medlûlü üzere mah-ı âlem zafer teve'üm-i Osmanîyenin hurşîd-i cihantab gibi neşr-i envâr etmekte olduğunu görünce kemâl-ı sürûr ve mufâhharetle yekdiğerini tebrik ve derhal etraf-ı şehri muhît olan sur-ı rasiyenin 'umûm burçlarını **Osmanlı** sancaklarıyla donatıp büyük bir şehri âyîn icra ederek kemâl-ı metânet ve şiddetle müdafa'aya devam eylediler. İ'lâm-ı zafer encâm-ı Osmanîye makarr olan o azametli surun burûc ve barevi vasiî olkadar kısıret-i efrâd-ı beşeriyeyi hâmil idi ki acâib-i seb'a-i meşhûrenin

⁴ Bu zat-ı kahramanın namına (Âmid)'de bir mahalle mevcuttur ve ihlafa yadigâr kıymettar hudâ pesendâne olmak üzere mahalle-i mezkûrede bina eylediği mescid-i şerif dahi (Yiğit Ahmet Ağa Mescidi) diye elan maruftur.

namını nisbetinde olan resânet ve metanetini binlerle seneden beri bu günkü şeref-i hizmet ve mezîd-i mufahharet için saklamakta olduğunu güya lisan-ı hal ile ilan ediyordu. **Şah İsmail** ise (**Âmid**) elinden gittiği halde ‘umûm **Kürdistan**’ın kendisine bir faydası kalmayacağını bildiğinden var kuvvetini sarf ve peyderpey asâkir-i külliye sevk eyleyerek behemehâl zabt ve istirdâd olunmasına ziyadesiyle ehemmiyet verdi.

Şah İsmail ne kadar sarf-ı akdâm etmiş ise ahali daha büyük bir himmet ve gayretle mukabele-i şedîde ve müdafa‘a-i medîdede bulduklarından (**Âmid**) şehri tamam bir bucuk sene mahsûr kaldı, **Şah İsmail**’in nihayet derecede canı sıkılmış ve beher gün imdat göndermekte kusur etmemiş ve şehrin etrâf-ı erba‘ası dair âmadar asâkir-i kesîre ile ihâta edilmiş ise de ‘umûm ahali kemâl-i hulûs-ı kalb ve hüsn-ü niyetle silaha sarılmış ve Safevîlerle imtizâc ve ittihâdları hiçbir vecihle kabil olamayacağı, kendilerince muhakkak bulunmuş olmakla hakikaten pek ziyade ve fevkalâde bir mekânât ve sebât gösterdiklerinden artık Kara Han muhâcemâtının kâffesi neticesiz kaldığı gibi **Şah İsmail** tarafından birbirini müteakip gönderilen tehditnâmelerin ve edilen va‘d ve va‘îdlerin ve kaleyi teslim ettikleri halde kâffesinin affolunacağından başka, büyük mükâfatlarda dahi bulunacağı hakkındaki teminatın zerre kadar hüküm ve tesiri olamadı.

Şah İsmail’in nasıl fevkalâde canı sıkılmış olmasın ki **Sultan Selim Han** hazretleri **Çaldıran** vakası gibi gayet parlak bir muharebeyi kazanmış ve Şah’ın paytahtı olan **Tebriz**’i zapt etmiş iken hazret-i padişahın avdetiyle beraber **Tebriz**’i tekrar istirdâd ederek mülkünden bir şey kaybetmemişti.

Fakat **Kürdistan**’ın vasatında ve garp canibindeki memâlikinin dahi ortasında bulunup eyyâm-ı şitâda pek külliyyetli asâkirin barına bilmesine kâfi olan öyle bir kale-i senkîn ve şehir-i müstahkem, devlet-i Osmanîyenin yed-i galibiyetine geçerse **Kürdistan** gibi bir kıt‘a-i vasî‘ayı tamamıyla kaybedeceğinden başka artık bil‘umûm şark ordularına merkez ve meş tâ ittihâz olunarak ondan sonra **Tebriz** ve **Bağdat** gibi en kıymetli memleketlerinin dahi elinden gitmesine sebep olacağı derkâr idi.

Nasıl ki (**Âmid**)’in fetih ve teshîrinden sonra bu vukuât tamamıyla zuhûra gelmiştir (**Âmid**)’in bu muhasarası esnasında idi ki **İdris-i Bitlisî** hazretleri **Kürdistan** hanedân ve begzâdelerine hitaben Sultan Selim Han hazretlerinden bir takım evâmîr-i ‘âliye alarak **Kürdistan**’a dâhil oldu. Mevlana İdris, az müddet içinde **Muş** (موش), **Ahlat** (اخلاط), **Zirkî** (زرقي), **Zozkân** (زوزكان), **Urmî** (ارمي), **Âşnî** (آشنی), **Sorân** (سوران), **Erbîl** (اربيل), **‘İmadiye** (عمادية), **Bohtî** (Bohtan) (بهتان, بختي), **Cezîre** (جزيرة), **Nusibîn** (نصيبين), **Musul** (موصل), **Bitlis** (بدليس), **Hizan** (خيزان), **Gerzan** (غرزان), **Siirt** (سعرود), **Sason**

(صاصون), **Nemran** (نمران), **Midyat** (مدیات), **Hasankeyf** (حسنکیف) taraflarını devr edip (**Âmid**) ahalisinin bu husustaki himmet ve gayretini beyan ve şehir-i mezkûr elden giderse **Kürdistan**'ın **Şah İsmail**'in ğadriyle mahv ve tebah olacağını dermeyan ederek bütün ahalisini İranîler aleyhine ayaklandırdı.

Ümerâ-i Ekrâd yine Mevlâna İdris'in talimiyle bir araya toplanıp **Hasankeyf** emiri **Melik Halil Eyyûbî**, **Bitlis** hâkimi **Emir Şerefüddin**, **Hizan** hâkimi **Emir Davut**, **Sason** hâkimi **Ali Beg**, **Nemrân** hâkimi **Abdül Beg** ve **İzzeddin Şîrzâde**, **Emir Melik Abbas** gibi tevâif-i mülûktan ma'dûd yirmi beş zattan mürekkeb bir meclis-i millîde **Şah İsmail**-i Safevîden fekk-i rabîta-i tabi'iyetle Sultan Selim'e biat etmeye ve fakat kendilerinden hangisi reis olsa diğerleri çekemeyeceğinden taraf-ı devlet-i aliyeden bir serdar talep edip onun üzerine İranlı taraftarlarıyla muharebeler eyleyerek vatanlarını kurtarmaya ve şehir-i (**Âmid**)'in istihlâsına karar verdiler. İşbu karar üzerine bütün **Kürdistan** halkı taraf taraf İranlı aleyhine müdafa'aya kıyâm eylediler.

Bu ittifakın netâyicinden olarak **Zirki** begi **Ahmet Beg** bi'l-hücum **Meyyâfarikîn** (میافارقین) Kalesini ve **Kasım Beg** Eğil (اکیل) Kalesini ve **Cemşid Beg** Palo (بالو) Kalesini ve **Soran** hâkimi **Seyit Beg** Erbil ve Kerkuk'ü ve sâir **ümerâ-i Ekrâd**ın her biri kendisine civar olan kalelere **Sultan Selim Han** namına hücum ve bir haylisini ahz ve istirdâd eylediler; fakat **Kara Han**'ın kuvveti pek ziyade ve mükemmel olduğundan **Kürdistan** ahalisinin bu suretle müdafa'aya kıyâm etmesi (**Âmid**)'in muhasaradan kurtarılmasını temin edemedi.

Muhâsirîn-i şehir-i **Âmid**, **Kara Han** muhâcemâtına hâla göğüs gerip durmakta idi. **Şah İsmail**'in peyderpey **Âmid** muhasaralarına göndermekte olduğu imdad, en şecî' kumandalarından olup zaman-ı istilasında muazzamât-ı vilayet-i **Kürdistan**'a ve hususen **Bitlis** ve **Hizan**'a hâkim olan Kürt beyi vasıtasıyla sevk edilmekte idi. Bu hal cenâb-ı İdris'in nazar-ı dikkatine çarpmakta olmakla Şah-ı kemrâh yine müceddiden cem'-i sipâh ederek Kürt beyi Serdar ve **Erciş** ve **Adilcevaz** hâkimlerini ve **Pazûk**'i ümerâsını terfîk ederek **Ahlat** canibinden gelmekte olduklarını haber alması üzerine **Hizan** ve **Müks** ve **Sason** ümerâsıyla bi'l-muhabere Ahlat kazasında kendisiyle birleşmelerini ihtâr ederek Bitlis hâkimi Şeref Han ile beraber hemen hareket ve nokta-i telâkki olan Ahlat kazasında ümerâ-i mezkûre de muvâsalat eylediler.

Düşman askerinin Erciş semtine azîmet ettikleri tayin etmekle hilâf-ı semt ihtiyâr ve **Sipan** dağının ardından **Erciş** üzerine îlgâr eylediler. Erciş civarında Sarı Su üstünde evvel gürûh-ı mekrûhe buğteten öyle bir suretle hücum gösterdiler ki o dehşetli orduyu ân-ı vâahidde berbat ve perişan ve arkaları sonrada Bargirî ve Ebkay dağlarına

kadar takip ederek kısm-ı küllisini bî-nâm ve nişân ve ahz-ı ğenâim-i kesîre ile rücu' eylediler.

Sultan Selim Han hazretleri **Âmid** vuku'âtının pek uzaması üzerine **Âmid**'i kurtarmak ve ondan Acemistân'ı feth ve teshîre 'azîmet niyetiyle ol baharda hareket-i hümayûn buyurmaya karar vererek İdris-i Bitlisî vasıtasıyla **Âmid** halkına ve **ümerâ-i Ekrad**'a tebşîr eyledi.

Şu 'azm-i celîl hazret-i padişahîden ürkmüş olan **Şah İsmail** musâlaha ricasıyla meşhûr **Seyyid Abdulvahhab**'⁵ ve sâir bazı 'ulemâ ve kuddâtı 'atebe-i seniye-i Selim Han'ıye irsâl eylemiş ise de cenâb-ı Selim-i ekber elçileri tevkîf ederek ilkbaharda hareketle **Kemah**'a kadar gelerek hısn-ı müni-'i mezkûru zapt ve teshîr eyledi. Ondan **Âmid** semtine hareket etmek üzere iken **Mar'aş** ve **Elbistan** kıtasının hâkimi **Zülkadirli** meşhûr **Alaüddeve Kürdistan**'ın Sultan Selim'e mal olmasını bakay-ı hükümeti için tehlikeli gördüğü gibi **Şah İsmail**'in ve **Sultan Gavri**'nin tahriklerine de aldanarak serkeşliğe kıyâm eylediğinden ol emirde onu tedîb eylemek üzere ordu-yu Selim Han'ı Zülkadirli vilayetine yürüdü.

Âmid muhasarası imtidâd ettikçe etmiş ve ahali şiddet-i muhâsaradan sıkıldıkça sıkılmış olduğu halde cenâb-ı padişahın ol emirde Zülkadirli üzerine yürümeye hâsıl olan mecburiyet-i kadiyesi dahi mesmû-'u ahali olduğundan pek mahzûn ve halleri diğer gün ve ızdırapları hadden efzûn olmuştu.

Bu esnada bâlâda zikri mürûr eden İran serdarı Kürt Bey bakiyyetü's-süyûf olan askerini Bargirî dağlarında cem' ve **Şah İsmail**'den yeni aldığı kuvvetle de ordusunu tanzîm ve takviye ederek yine **Âmid** semtine yürüdü ve reh rastındaki Çapakçur'u bilmuhasara Yerlusî elinden teshîr edip (**Âmid**)'e müttehi-i azîmet oldu.

Mevlana İdris hazretleri şu vakı'a-i hâilden haberdar olunca derhal Eğil Kalesi Beyi Kasım ve Palu Kalesi Beyi Cemşit Beyleri **Çemişgezek** leşkeri ile kaldırıp icap eden mevâki-i müstahkemeyi tutarak rehğüzar azmini sed eyledi.

Bu esnada idi ki **Âmid** ahalişi Mevlana İdris'e atabe-i 'ulyâya takdim olunmak üzere pek süzüşlü bir mahzar-ı 'umûmi tertip eylediler.

Mevlana İdris bu mahzarı alınca derhal Bitlis'ten hareketle (**Âmid**) şehri civarına şitâb ederek **Bayburt** beyi **Bıyıklı Mehmet Paşa**'nın imdada gelmek üzere olduğu gibi ümerây-ı **Kürdistan** dahi her taraftan yetişmek üzere olduklarından

⁵ Şu Abdulvahhab'ın Akkoyunlu mülûkundan Sultan Yakup zamanına ve daha sonralara ait olmak üzere bazı ahvalı Menâkıb-ı Gülşeni'de mezkûrdur. **Şah İsmail** gibi ber kemraha tabi olacağı daha o vakitteki hallerinden anlaşılıyor.

herhalde sabr u sebât eylemelerini ve envâ-ı iltifât dildarlıkları ve teşcî' ve tesliyeti hâvî yazdığı mektubu mu'allem güvercinler vasıtasıyla kale derûnuna îsâl eyledikten sonra kemâl-ı süratle **Bayburt**'a giderek müşarûn ileyh Bıyıklı Mehmet Paşa'ya **Âmid**'in imdadına yetişmesini teklif ve rica eylemiştir.

Paşa izn-i hümayûn şeref-sudûr etmedikçe hareket edemeyeceğine dair basit mazeret etmekle cenâb-ı İdris (**Âmid**) ahalisinin hanedan-ı celîl-i saltanat-ı Osmaniye'ye olma meyl ve muhabbet va sadakatleri hasebiyle tahammül-fersâ bir muhasara-i medîde tahtında çekmekte oldukları elem ve ızdırabı gayet dilsiz ve gayet dilhuraş bir surette tasvir ve ta'dâd ederek (**Âmid**)'in istihlâsı ve **Kürdistan**'ın devlet-i 'aliyeye mal edilmesi bir miktar asâkir-i muntazama sevkine muhtaç olduğundan bahisle Bayburt ve mülhakâtı valisi Bıyıklı Mehmet Paşa'nın serdar nasbiyle **Amasya** ve **Sivas** valisi **Şadi Paşa**'nın dahi serdar refakatine tayin buyurulmasını inhâ ve istid'â ile yazdığı dilsoz-i 'arideleri erbâb-ı hamiyetten **Defterdar Hoca Nizamüddin** hazretlerine tevdî'en dârü'l-hilafeye irsâl, cenâb-ı Hoca Nizamüddin dahi bir lahza âram etmeyip bir erba'în içinde Dersaâdet'e muvâsalat ederek hakipay-ı cenâb-ı hilafet-penahiyei tevtiyây-ı çeşm-i ibtihâc eyledi.

İdris-i Bitlisî maruzâtında asker sevkiyle **Kürdistan**'ın zabtı hakkındaki fevâidi beyân eyledikten sonra 'umûm **Kürdistan** ahali lisanından olmak üzere (**Âmid**) hakkında şu yolda basit mekâl eylediği Zeyli Heşt Behişt'te muharrer olmakla aynen derc olunur.

(Be tehsis-i Âmid-i mahruse ki kilid-i fütûh-i memâlik-i İrani u payteht-i mülûk-i selatîn-i Bayındır Hani est ve eknun yeksal ale'l-ittisal be-ümid-i şefeket u merhemet-i sultan-i İslam ehl-i in şehri mahsur leşker-i sitemkar-i kızılbaşend ve mütecaviz ez pençah hezar⁶ nefis-i inca der me'rez-i helak est ve eknun nezer-i sultan der in sal eger mecal-i ma üfted ve be-i'ane ve iğate-i in bilâd-i müselmani resed ümid ki ba mesubât-i uhrevî enva'-i füyûzât ve fevâid-i dünyevî ra müste'kib ve müsteti' hwahed bud ve cemahîr-i müminîn ve müvehhidan ez an mütefid ve müteneffi' hwahed şod.) Mevlana İdris'in pek rikket-engiz olan şu arzı, nezd-i hümayûn cenâb-ı giti setanîde kabul, hemen vilayetleri askerini toplayıp (**Âmid**)'e gitmeleri Mehmet Şadi Paşalara ferman buyrulduğundan cenâb-ı **Hoca Nizamüddin** hüküm-ü cihan-metâ'ı ve mesrûren, hâmilen, bila-tehir 'avdet eyledi.

⁶ Ol vakit Diyarbekir şehrinin ahali elli bin nüfustan mütecaviz olduğu şu ibareden müsteban olmuyor.

Mehmet Paşa ordusunu tertip etmekle meşgul iken Koca Mevlana İdris, lazım gelen mahalleleri berk hâtif gibi dolaşarak on bin kadar Ekrâd askerini Kığı nam mevkiye topladı.

Bıyıklı Mehmet Paşa ma'iyeti mevcuduyla hemen Bayburt'tan hareket ederek mev'id-i ictimâ olan **Kığı Sancağı**'na gelmeleri için **Erzincan, Trabzon, Canik, Kara Hisar-ı** şarkî sancakları beylerine haber gönderdi. Bunlar dahi on bin miktarı adam ile Kığı'da Mehmet Paşa'ya mülâki oldular. Mehmet Paşa ol emirde yolunu Çapakçur'a uğratarıp (**Âmid**)'i muhâsara etmekte bulunan **Kara Han**'a imdâd olarak **Şah İsmail** tarafından gönderilen ve bâlâda beyan olunduğu üzere **Çapakçur**'u bi'l-muhâsara zapt ile (**Âmid**)'e azîmete fırsat gözetmekte olan Kürt beyi mağlup ederek (**Âmid**) cihetine 'ubûra meydan vermeksizin kaçuruktan sonra orduy-u Osmanîyi Semasmin? tarihiyle (**Âmid**)'e hareket ettirdi ve ol menzilde be mûceb-i fermân-ı cihan-metâ-'ı sultanı **Amasya, Sivas** Beylerbeyi **Şadi Paşa** dahi beş sancak beyi ve beş bin süvâr kine güzar ile gelip **Mehmet Paşa** ile ümerây-ı Ekrâd'a mülhak oldu.

İşte orduy-u hümayûn-ı hazret-i padişahî an be an yaklaşmakta olduğunu Kara Han hissedince birkaç hafta sonra arkasında orduy-u hümayûn pişgâhında (**Âmid**) bahadırları bulunacağını ve sığınacak bir nokta-i emniyetine mâlik olmadığından iki ateş arasında kalıp mahv olacağını ve eğer var kuvvetini bazuya verip (**Âmid**) gibi hısn-ı müstahkemi zapt ederse daha senelerce orduy-u hümayûna mukâvemete kudret-yâb olacağını tasavvur ederek artık tasavvurunun ehemmiyeti nispetinde kemâl-ı süratle işe başlamaya karar vermiş ve öylece tertibâtını ikmâl ile her taraftan hücumla başlamıştır. Fakat (**Âmid**) bahadırlarının her ferdi bir kale-i ehnîn kesilip dağların tahammül edemeyeceği o dehşetli hücumları 'avn-i kibriyâ ile muhayyer 'ukûl bir surette reddetmişlerdir.

Kara Han üç gün üç gece **Dağ Kapı**'sı cihetinden (**Âmid**) üzerine hücum ederek envâ' lağamlar açmış ve âlât ve edevât vasıtasıyla elli bin kadar ahcâr-ı muharrebe derûn-i memlekete îsal eylemiştir. O cihetinden meyûs olunca tahvîl-i mevki-i hücum ile **Rum Kapı**'sı cihetinden yüzlerle lağamlar hafır etmiş ve bin kadar nerdibanlarla geceleyin ferce bulunduğu bir cihetten burçlara tırmanmıştır. Bahadırân-ı memleket bir taraftan lağamları iptal ve bir taraftan burçlara çıkan asker-i a'dâ ile boğaz boğaza gelerek acîb ve garîb bir surette kahramanlıklar eylemişlerdir. Kara Han bir taraftan da va'd ve tehdidi hâvî yüzlerle mektuplar itâre etmiştir.

Nihayet devlet ve vatan uğrunda fedây-ı vücud eden gazilere ne seyf-i cihan tedmîr korkusu ve ne de sîm u zer ve taltîf hususları kat'en tesîr etmediğini görerek hâib

ve hâsir o ciheti dahi terk ile **Mardin Kapı**'sı üzerine yüklenmiştir. Kara Han var kuvvetin bazuya getirip bir hücum etmiştir ki güya **Âmid**'e yıldırımlar ve sâ'ikalar yağdırmıştır. Dilaverân-ı islamiyânın her birisi ise bir kahraman âhenîn bazu kesilerek asker-i a'dâya öyle bir kılıç indiler ki ser cerîde-i tevârih-i kâinata tahrir olunsa şayandır.

Elhâsıl su muhâcemât dehşeti iştiyhârın cümlesinde mübtelây-ı akbeh-i ye's ve edbâr olarak cünûd-i zafer mev'ûd memleketin pek cüzî oldukları halde bu güne ithâr-ı yed tûlâ-i şeca'at ve isbât-ı akdâm sebât ve metânet ile şirâne hücum-ı vusûlet ve gazanferâne rüsûm-ı satvet ve herhalde gâlibâne hareketleri ser behvây-ı gurur olan Kara Han'ın endaze-i fikir ve hayalinden geçmemiş olduğundan ğarîk-i lecce-i istiğrâb ve efkâr olmakla beraber şu 'adem-i muvaffakiyeti yine kendisinin 'adem-i ihtimâmına haml ile asâkir-i hezimet şiarının mütecellidâne hareketlerini ısrar ve tenbîh ile ertesi günü 'ale's-seher bu gün her ne olursa olsun diyerek kılbegâhta bizzat kendisi olduğu halde dehşet-engiz bir hücum etmiş ve diğer kollara da en emin ve bahadır kimseleri tayin ederek askerinin bir ferdi geride kalmamak şartıyla tamam on iki koldan şehrin üzerine yürümüştür.

Vakt-i harekette askerinin tûlu bir saatlik mesafeyi tuttuğundan güya ki sevâd-ı a'zam hareket etmiş idi.

(**Âmid**) bahadırları ise bir buçuk seneden beri sebk eden tecrübe üzerine artık meydan-ı muharebeyi bir gülzar ve ney ve nefir sadâlarını ve nevây-ı latîf hezar gibi telakki eden merdân-ı bî nazîr kâzardan olduklarından muhârebe değil güya teferrücgâha çıkmış gibi büşuş olarak birbirlerin teşvik ederler ve gaziyan-ı eşrâf dahi hangi tarafta a'dânın şiddetini ve dehşetle hücumunu görürler ise o noktalarda hazır bulunurlar idi.

Kara Han-ı makhûr ise gece yarısına kadar hücum-ı peyapeyden geri durmadığı gibi ferdasi günü dahi aynı tertibât ve harekât ve muhacemâtı icra etmiştir.

Kara Han'ın askeri kırıldıkça yaralı arslan gibi huşuneti ve şiddeti artarak gittikçe muhacemâtını teşdîd ve tad'îf eylemiştir.

Dilaverân-ı memleket ise böyle tabya arkasından Kara Han'a mukâbele etmeyi artık nefislerine ağır gördüklerinden adeta kafese girmiş arslanlara dönmüşlerdi.

Mâba'di var
Ali Emiri-i Âmidî

(ÂMİD) ŞEHRİNİN SÛRET-İ FETH VE TESHİRİ⁷

Makalesinden mâba‘d

Ferdasi günü erken **Yiğit Hacı Ahmet Ağa**, merîh-i zaman ve rüstem-i dasitân bazı güzide gazileri yanına alarak kaleden bi'l-hurûc **Kara Han** üzerine bir hücum eylemiştir ki eğer kahraman görse idi hayran olurdu.

Mukâbelesinde bulunan **Kara Han** askerini perişan ederek bazı âlât ve edevât dahi bi'l-iğtinâm ‘avdet etmiştir. Mücâhidîn-i Osmanîyenin bu vecihle de ‘inayetperverdekâriye mazhariyetleri, Han-ı menfûrû’l-mizâcın evdâ-‘ı mütekebbiresine hak-ı efşan-ı hazelân olarak nefesine gayet ağır geldiğinden şehrin etrafında bulunan bağ ve bahçeleri büsbütün kal‘ ve kam‘ ile yerlerine ateş vermiş ve ahalinin teferrüçgâhları olup Dicle’ye nazır bulunan kasr ve kâşaneleri hâke yeksân ederek memleketin her tarafını bir viranezâr şekline koyduktan sonra 'umûm süvari ve piyadesini takviye ederek yine muhacemâtında ısrar ve yıktığı yaktığı o latîf binaların enkaz ve eşçarıyla şehrin her tarafında inşa etmiş olduğu burc ve kalelerden dahi tefyîk-i memlekete sûretü’l-hâh ve icbâr gösterdi.

Fakat her hücumda o kadar e‘câm kırılıyordu ki güya Şah bu zavallıları kırdırmak için göndermiştir zann olunuyordu. Şehrin etrafındaki hendekler düşman laşeleriyle dolmuş, **Mardin, Dağ, Rum** kapıları pişgâhındaki meydanlarda yatan keşteler, tepeler teşkil eylemiş idi.

Nihayet Kara Han şehrin bir taşını almaya muvaffak olamamış, askerinin ve kumandanlarının pek çoğunu hâk-ı siyaha serilmiş olduğunu görmekle mahzûn ve mütehayyer kalmıştır.

Ancak bu dar ve kir-i medîde esnasında derûn-i şehrin dahi cevâmi‘ ve mesâcid ve hanelerinin ve sâir müştemilât-ı mamûresinin pek çoğu harab ve yebab olmuş ve her haneden bir veya birkaç mücâhid mertebe-i şehâdete vâsıl bulunmuş olmakla hanelerden çıkan feryâd ve enîn sedaları, peyderpey zühûra gelen o dehşetli muhâceme ve muhârebenin ra‘d ve bark sedalarıyla beraber aks-i endâz melâ-i a‘lâ olarak gayet dilhurâş ve hazin bir manzara-i esef-engiz hâsıl eylemekte idi.

Şu müdhiş keşmekeş hayat ve memât esnasında idi ki **Çapakçur**’da birleşmiş olan **Bıyıklı Mehmet** ve **Şadi Paşalar Osmanlı** dilaverleriyle oradan hareketin beşinci günü (**Âmid**) nevâhisinden (**Kara Köprü**)’ye vasıl oldular⁸.

⁷ Ali Emiri-i Âmidî, *Âmid-i Sevdâ Mecmuası*, Matba'a-i Âmidî, 23 Şubat 1324, S. 2, s. 26-27.

⁸ Kara Köprü (**Âmid**) şehrine üç saat mesafededir.

Kara Han bir gün sonra arkasında orduyu Osmanî cephesinde (**Âmid**) bahadurları bulunup iki ateş ortasında berbat olacağını düşünerek hemen muhâsarayı terk ile gece karanlığında Sincar çöllerine savaşmaya mecbur oldu.

Savlet-i delirane ve hamelât-ı şirane ile din-i mübîn ve devlet-i ebed-karîne hıdımât-ı cansiperâne îfâ eden (**Âmid**) ahalsinin, rayât-ı zafer âyât-ı sultanî manzûr-ı ‘uyûn ibtihâcları oldukta bir buçuk seneden beridir geceleri uyumamak ve üzerlerinden libâs ve silahlarını ve hatta ayaklarından çizmelerini bile çıkarmamak ve pek çoğu yaralı ve bîtâb.

Mâ ba‘di var

Ali Emirî Âmidî

(**ÂMİD**) ŞEHRİNİN SÛRET-İ FETH VE TESHİRİ⁹

Makalesinden mâba‘d

bulunmak gibi çektikleri mahn ve meta‘abı unutup derhal şehrin kapılarını açıp merâsim-i istikbâliye kemâl-i şevk ve müsretle icrâ ve kale miftâhlarını paşayı sipahtara teslim eylediler.

Dokuz yüz yirmi bir senesi Şaban-ı mu‘azzamanın birinci günü paşayı müşarün ileyh Mevlana **İdris-i Bitlisî** ve Şadi Paşa ve **Defterdar Hoca Nizamüddin** ile beraber (**Âmid**) şehrine dahil olmuştur.

Saltanat-ı seniye cesaretkeş oldukları tabiiyeti şeref-i ‘alembhasını kazanmış olan ahali-i memleket sekiz gün sekiz gece fevkalade bir surette şenlikler icra eylediler.

(Zeyl-i Heşt Behişt)’te aâkir-i Osmanîyenin (**Âmid**) şehrine vürudunu ve şehrin ahvâl ve senasını mütedammin (*subh-i rûz feth-i kale-i hisar-ı mehrûse ve zikr-i mehâsin-i ân şehri ve ân mecme’-i meâsir ve havâs-ı me’nûse*) serlevhası tahtında cenab-ı İdris-i Bitlisî nişve-i sürûr-i feth ile daha ince kalem oynatmış ve ‘âlim-i siyasiyâta nasıl büyük bir zat ise cihan-ı edebiyatta dahi öylece büyüklüğünü ispat eylemiştir.

⁹ Ali Emirî-i Âmidî, *Âmid-i Sevdâ Mecmuası*, Matba'a-i Âmidî, 26 Mart 1325, S. 4, s. 59-62.

Faide ve malumâtın hâlî olmamasına binaen bazı parçalarıyla tezyîn-i sûtûr eyleriz.

Der ân-ı saet ve hengam-i muhabbet encam ve eyyâm-i fûrset-i devlet ve 'işre ber devam-i sultan-i İslam tehtgâh-i vilayet-i Diyarbekir, e'na şehr ve hisar-i Âmid-i mahrusa ki der elsine-i 'evam be mürur-i tevârih ve şühur-i e'vam Kara Hamid iştihar-i tamam yafte ve lem'an-i âfitab-i devlet-i selatîn teht-nişin, ber büruc-i baru-yi an şehr ve hisar mehasi-ni ayin gah-i be teriki arzu temellük an diyar mehsud-i müluk-i ektar bude ve feth-i kale-i üstuvareş be zerb-i şemşir abdar ve kuvveti sa'ed-i iktidar, ber müluk-i kıyasre-i İslam cebabre-i kadime-i esnâm müşkül ve doşvar mi nümude, çera ki ber veçeş der rıf'et hem'enan sem u asimanest ve 'uruceş şebih be suver selmü's-sema-i gerdun gerdan ve bâ'is-i eşkal-i tefevvuk ve isti'la ber kilel-i ebrâc-i an kel'e-i sema-âsâ an ki eger tuyûr-i nüsûr ber bam-i kusureş âşiyân sazed der iltihab-i şehab hemişe der ızdırab ofted.

Çe kel'e müdevver be san-i felek

Mühit be suver-i zı hıfz-i melek

Hisar-i ki Âmid bud nam-i û

Ki keyvan şeved tâlı' ez bam-i û

Bina-yi metineş çu zatü'l-'imad

Velî bîstunî zı bünyad-i 'Âd

Zı seng-i siyeh hem çu beytü'l-heram

Çu darü'l-emani şode ber devam

Esaseş zı polad amihte

Kilid-i fütuh ez der avihte

Be ru-yi zemin kel'e-i üstüvar

Nedidem nezireş derin ne hisar

Revan der hisareş du ta çeşme-sar¹⁰

¹⁰ 'Ayn Kal'e ve 'Ayn Zora namlarıyla iki menba'dır ki 'Ayn Kal'e şehrin bir kısmıyla kaledir ki büyü ve cevâmi' ve bahçeleri, saki ve değirmenleri idare eyledikten sonra sur haricindeki bahçelere vâsıl ve 'Ayn Zora dahi şehir derûnunda neb'an ederek kezalik şehriçinde bazı cevâmi' ve mevâmi' ve arazi ve değirmenleri dolaştıktan sonra Ben û Sen denilen mahall civarında memleketin haricinde çıkarak bağ ve bahçelere dahil olunur. 'Ayn Zora'nın bir şubesi de Balıklı Su namını almıştır. Bu da bir müddet sath-ı arzda hizmet-i sakiyi îfâ eyledikten sonra kuyulara taksim olunarak şehrin bir başından öbür başına kadar birçok hanelerdeki kuyular vasıtasıyla bâ'is-i istifade-i 'azime olur. Şehrin Mardin Kapısı civarında yine sath-ı arza çıkarak iki lüleli cesim bir çeşme teşkil eder. Vaktiyle bu çeşmeden de bir şube alınarak künekler vasıtasıyla Mardin Kapısı haricinde şehrin yirmi dakika ötesinde Kâşifü'l-Esrâr ve'l-Hakâyik

Ki 'eynü'l-heyat est ez an şermsar

Bina-yi kedimeş zı şehri u hisar

Tecavüz nümude hezar ez çeşar

Zı şahan-i pişin ber İran vüfûr

Nekerdend teshîr-i Âmid bezur

Zı ekvam-i meşhur-i alem zühur

Nebudi kesir a bered dest-i zur

Bürûc-i hisareş çu seb'-i şeddar

Ve heftad efzun çu zatü'l-'imad

Revan şod Dicle der piş-i hisar

Çu enhar-i cennet revan der kenar

Hisar-i metineş zı seng-i siyah

Esaseş mahî ve büruceş bimah

Büruceş müdevver çu gerdun-i refi'

Deruneş fezaî çu giti-yi vesi'

Der İslam bâ'is fütuheş cedîd

Zı eshab-i Halid-i ibn-i Velid

Çünin geşte müsbet beyan-i kelim

Be nekl-i sehîh Fütuhât-i Şam

Çün sebah-i Şe'ban sene ihda ve 'işrîn ve tis'u miye reyet-i Mansur-i Sultan Süleyman mekan ber dide-i dideban bürûc-i Âmid nümayan şodend. Cemi'-i ehl-i memleket ki çün teşnegan, can be leb reside, talib-i ab-i heyat budend, ve çün giriftar-i an sicn ve zindani, idrak-i metleb-i e'la-yi necat nümudend ve merasim-i istikbal be tekdîm resanidend ve fi'l-hal nevak-i kamyab ra be derun-i hisar deraverde müceddeden memleket ra be zebt-i sipah-i mensur-i müreffeh ve âsude hatır sahtend.

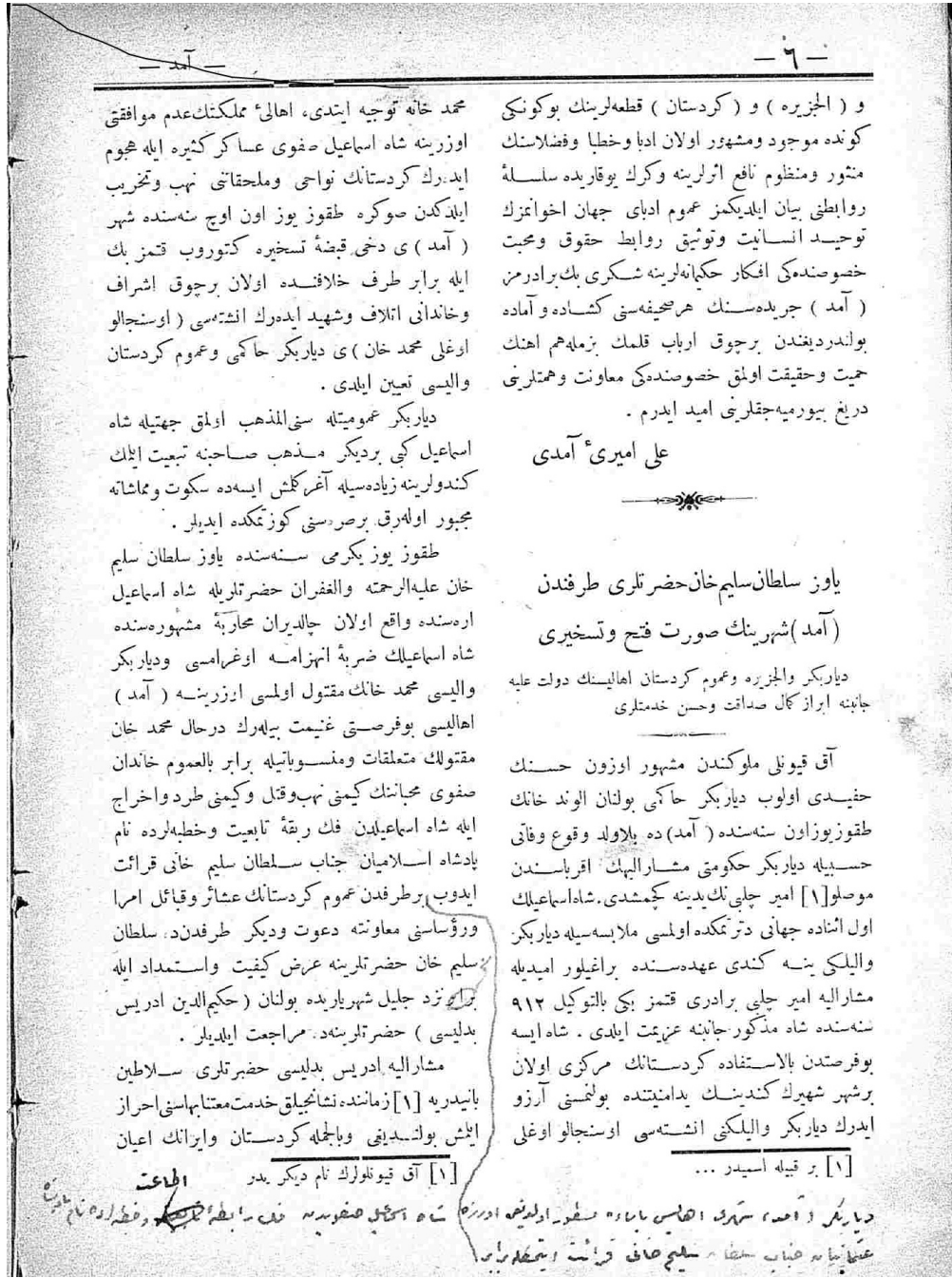
Ahalinin bu hamiyet ve metanet ve fedakârlığı Yavuz Sultan Selim Han gibi bir padişah-ı zî-şan tarafından ziyadesiyle takdir ve tahsin edilmiş ve hanedan ve gaziyan

Şeyh Şehabeddin Âmidî hazretlerinin inşâ buyurdıkları hankaha isale olunmuş ondan sonra onun mahdum-u mükerrerleri muzhir-i füyûzât sermedi Şeyh Muhammed Âmidî ve ba'de onun mahdum-u ekmelleri sahib-i tarikat celîle-i Gülşeniyye Şeyh Gülşeni-i Âmidî hazeratı zamanında ve daha sonraları pek mamur bulunmuş ve bu hankah-ı 'âliyeden pek büyük zatları yetişmiş ise de bundan bir iki asır evvel bazı avârız kevnîye ile şu hankah-ı kadîm harab olduğu gibi oraya isâle olunan suyunda mecrası bozularak mezkûr su kesilmiştir. 'elâim-i mecrâ şehir ile mezkûr hankah arasındahi mesafenin bazı mahallerinde hala mevcut ve meridir. İşte İdris-i Bitlisi hazretlerinin :

Revan der hisareş du ta çeşme-sar

mısra'ından maksat budur.

ve sâir ahali-i hamiyetmendane nevazeş ve telettüfât-ı kesîre icrâ ve icab edenlere sümur kürükler ve giranbüha hıl'atlar ilbas ve iksâ ve tımar ve mükata'ât gibi malikâneleler ihsan ve i'tâ olunmuş.

Âmid-i Sevdâ Mecmuası, Matba'a-i Âmidî, 7 Şubat 1324, S. 1, s. 6.

دین و دنیا دیدند (عباره سندن دخی آکلاشیه جتی اوزره اهالی حقیله تعریفی ناقابل بر حیت و غیرتله مقابله ده بوندقلرندن و اطرافده کی امراء اکراددن بتکرار استمداد ایلدکلرندن بشقه وقوعه حالی طرف سلطنت سنییه به عرض ایله کندولرینه بر سردار تعیین اولغنی حضرت پادشاه آمانیه ده ایکن استرحام ایتلرینه بناءً جانب شهریاریدن امداد واستالت ایچون بر ممدار سواری ایله درگاه عالی متفرقه لرندن اولوب عن اصل (آمد) اهالی سندن بولنان (یکید حاجی احمد انا) نام ذات شجیع کوندردی . [۱]

یکید احمد انا برقرانلق کیجده ده ایران اردوسنی یاروب قهرمانلری حیران ایده جک شجاعت فوق العایه ابرازیه موجود معیتله برابر قلعه درونه دخوله موفق اوله رق الثفات شاهانه نی تبلیغ و سلطنت سنیه جانبدن کلی امداد کله جک کنی محصورلره تبشیر ایله دی . مومی ایله (یکید حاجی احمد انا) نك شجاعتی و عجم اردوسنی یاروب (آمد) ه دخولی وقوعاتی جناب ادریس ذیل هشت بهشتده عیناً شو صورتله یازیلور :

(سلطان اسلام اولاجهت دلداری اهل آمد محروسه حاجی یکید احمد را که از زمره غلامان درگاه بود فاما رطن ومنشاً از آمد بود و از مداخل و مخارج دیار بکر خصوصاً آمد محروسه خیر و میان اکفنا و اقران وحید . بحسن تدبیر و اعمال تیغ و شمشیر باجی از دلاوران جالاک و شجاعت پیشه کان بی باک تعیین کرده فرستاد و ایشان بامعدوری شی از طرف روم قیوسی شبخون آورده از میان گروه آنیوه قزل باش مانند برق خاطف گذشته خود را بدرون آمد انداختن و رأیت جهان آرای سلطانیرا بر شواحق قتل و بروج حصار آمد بر افراختند)

[۱] بو ذات قهرمانک نامنه (آمد) ده بر محله موجوددر و اخلافه یادگار قیمتدار خداستدانه اولتی اوزره محله مذکورده دینه ایله دیکی مسجد شریف دخی (یکید احمد انا مسجدی) دینه الان معروفدر . مکرم شو هوکنه فقرته هر سه بوسمه ایله

وارکانیه معارفه سابقه سی اولدینی وبالخاصه (آمد) اشرف واعیانیه میانلرنده اخوت و صداقت قدیمه اولغله برابر سلطان سلیم خان حضرت لرینک دخی حسن نظر و اعتیادی قزاقش ایوکی جهته مولانا ادریسک ترتیبی وجهله سلطان مشارایه طرفندن (آمد) اهالی سته استاتنامه ارسال بیورلمش و اطرافده بولنان امراء کردستان طرفندن دخی عهد و میثاق و اتفاق مین جو ابنا مملور ورود ایش ایدی .

سلطان سلیم خان اردوسنک ایراندن چکلمسیله شاه اسماعیلک تبریزه عودتنده (آمد) اهالی سنیک عصیان ایشیدوب تکرار دائرة اطاعته الملق ایچون دیار بکر ولایتی مقتول محمد خانک برادری (قره خانه) توجیه ایدوب بقایای سیوف اولان عسکری ایله امدک محاصره سته کوندردی .

دیار بکر و حوالی سندن طرف اولنان شاهیلر دخی قره خان اردوسنه التحاق ایتکلر براس شاه اسماعیل طرفندن و بر بلان امر اوزرینه رها حاکمی طوردمش بک عساکر کثیره ایله امداده کلش و مار دین و حصنکف و خر بوط و ارغنی طرفلرنده بولنان سرکرده لری دخی قره خان معیتنه مأمور ایدلمش اولغله جمعیت مذکور ارتدقه ارتدی .

قره خان بویه کلیتلو بر عسکر ایله جباچور طرفندن یورویه رگ شهرک قبولری اوکنه قدر کلش و عفو و امانه و شاه اسماعیلک الثفات و نوازشنه دائر پک چوق محورات کوندرمش ایسه ده اهالی شهرک قبولری قیایه رق و سراپا سلاحه صاریلارق جواب رد و بر دکلرندن قره خان دخی (آمد) ی محاصره ایش ایدی . جناب ادریس بدلیسنتک بالذات قلمه آلدینی (ذیل هشت بهشت) نام فارسی کتاب صحت نصابنده عیناً محرر شو (فاما مردم ولایت آمد با اتفاق جهت غیرت دین و حیت عرض خود در ضبط حصار ثبات ورزیدند و تسلیم مملکت را بدیشان خسران

[۱] در روز اول ذیل هشت بهشت ای ایلر کزوملری قتل هیتند (اولغنی و ندری) نك شجاعت سنییه (ی شجیع سوسیم) ایله

Amid-i Sevdâ Mecmuası, Matba'a-i Âmidî, 7 Şubat 1324, S. 1, s. 7.

اهالی صادقاً مملکتک صبا حلین ایرکن قلعه اوزرنده :

ایلدی ماه علم دنسایه نشر نور شوق
برد و نمازلدی کیم کورمش دکل هیچ بریصر
شفه رأیات شوکت باشلادی موج اورمغه
کادی باد شوق ایله جوش و خروش بحر و بر

مدلولی اوزره ماه علم ظفر توأم عثمانیک خورشید
جهانتاب کچی نشر انوار ایمکده اولدیغنی کورنجه کال
سروروه بخرنلک بکدی کچی تبریک و در حال اطراف شهری
محیط اولان سورور صینک عموم برجلرنی عثمانلی سنجاقلر ایله
دونادوب بیوک بر شهر آیین اجرا ایلمه کال متانت
و شدتله مدافعه به دوام ایلدیلر . اعلام ظفر انجام
عثمانی به مقر اولان او عظمتلی سورورک بروج و باروی
وسیی اولتسدر کثرت افراد بشریه بی حامل ایدی که
عجائب سیمه مشهوره نیک نامنی نسبتده اولان رصانت
ومتانتی بیکارله سنه دنبرو بوکونکی شرف خدمت
ومزید منفذرت ایچون ساقلمقده اولدیغنی کویا لسان
حال ایله اعلان ایلبوردی . شاه اسماعیل ایسه
(آمد) لندن کیتدیکی حالده عموم کردستانک کندوسه
برفانده می قلبه چیغنی بیلیکندن وار قوتی صرف
ویلدی عساکر کایه سوق ایلبیرک هممه حال ضبط
واسترداد اولمسه زیاده سیله اهمیت وردی .

شاه اسماعیل نه قدر صرف اقدام ایتمش ایسه
اهالی دها برونک برهمت وغیرته مقابله شدید و مدافعه
مدیده ده بولندقلرندن (آمد) شهری تمام بریحقی سنه
محصور قالدی . شاه اسماعیل نهایت درجه ده جانی
صیقلمش و بهر کون امداد کوندر مکده قصور ایتمش
وشهرک اطراف اربینه سی دائر امداد عساکر کثیره ایله
احاطه ایلمش ایسه ده عموم اهالی کمال خلوص قلب
وحسن یتله سلاحه صارلمش وصفوبلرله امتزاج
واتحاد لری هیچ بوجهله قابل اوله می چیغنی کندولرنجه
محقق بولنمش اولمسه حقیقه ک زیاده وفوق العاده

برمکانت و ثبات کورستدکلرندن ارتق قرمخان مهاجرتک
کافه سی نتیجه سز قالدیغنی کچی شاه اسماعیل طرفندن
بر بریتی متعاقب کورندربلان تهیدنامه لک و ایلبلان
وعد و وعیدلرک و قلعه بی تسلیم ایتمدکلری حالده کافه سنک
عفو ارنه چیغندن بشقه ، بیوک مکافاتلرد دخی بولنه چیغنی
حقتده کی تأمینتک ذره قدر حکم و تأییری اوله میدی .

شاه اسماعیل فصل فوق العاده جاز حیقلمش
اولسون که سلطان سلیم خان حضرته لری چالدران
وقعه سی کی غایت بارلاق بر محاربه بی قزاقمش و شاهک
باشخی اولان تبریزی ضبط ایتمش ایکن حضرت پادشاهک
عودتیه برابر تبریزی تکرار استرداد ایدرک ملکندن
برشی غائب ایتمشدی .

فقط کردستانک وسطنده و غرب چابنده کی
مملکتک دخی اورته سنده بولنوب ایام شتاده پک کایتلو
عساکرک بارینه بیلمسته کافی اولان اوله بر قلمه مستکین
وشهر مستحکم ، دولت عثمانیک یدغالیته کچرسه
کردستان کچی بر قلمه وسیع بی تمامیه غائب ایله
چکندن بشقه ارتق بالعموم شرق اردولرینه مرکز
ومشتا اتخاذ اولنه رق آندن سوکوره تبریز و بغداد
کچی انک قیمتلی مملکتلرینک دخی لندن کیتسته سبب
اوله چیغنی درکار ایدی .

نصل که (آمد) کشف و تسخیر نندن صکره بووقوات
تمامیه ظهوره کگذردر (آمد) ک بو محاصره سی انشاندی
ایدی که اندریس بدلیسی حضرته لری کردستان خاندان
و بکتر ادولرینه خطاباً سلطان سلیم خان حضرته لردن بر
طاقم اوامر علیه آله رق کردستانه داخل اولدی .
مولانا اندریس آزمدت ایچنده موش ، اخلاط ، زرقی ،
زوزکان ، اری ، آشتی ، سوران ، اربیل ، عمادیه بختی
(بهتان) جزیره ، نصین ، موصل بدلیس ، خیزان ،
غیران ، سعرد ، صاون ، نمران ، مدیات ، حسنکف ،
طرفلرنی دورا ایلوب (آمد) اهالیستک بو خصوصده کی

بک واسطه سیله سوق ایدلکده ایدی . بو حال جناب ادریسک نظر دقته چارمقدمه اولمغه شاه کمره بینه مجدداً جمع سیاه ایدرک کرد بکی سردار وارچیش وعادلو اوز حاکم لری و یازوکی امراسنی ترفیق ایدرک اخلاط جانبندن کلکده اولدقلری خبرلمسی اوزرینه خیزان ومکس وصاصون امراسیله بالخابره اخلاط قضا سنده کندسیله برلشملری اخطاز ایدرک بدلیس حاکمی شرف خان ایله برابر هان حرکت ونقطه تلاق اولان اخلاط قضا سنده امراء مذکورده مواصلت ایلدیلر .

دشمن عسکرینک ارجیش ستمه عزیمت ایتدیکلری تعین ایتمکه خلاف سمت اختیار وسیدان طاغنک ازدندن ارجیش اوزرینه ایلغار ایلدیلر . ارجیش جوارنده صاری صو اوستنده اول کروده مکروهه بفته ازیله بره سررتله هجوم کوستردیلر که اودهشتلی ازدوی آن واحدهه برادو پریشان وارقلری صو کروده بارکری و ابقای طاغلیرینه قدر تعقیب ایدرک قسیم کلایسنی بی نام ونشان واخذ غنائم کثیره ایله رجوع ایلدیلر .

سلطان سلیم خان حضرتلری آمد وقوعانک بک اوزامسی اوزرینه آمدی قورتارمق واندن عجمستانی فتح وتسخره عزیمت نیتیه اول بهارده حرکت همیون بیورمغه قرار ویردرک اندریس بدلیسی واسطه سیله آمد خلقتنه وامراء اکرانده تبشیر ایلدی .

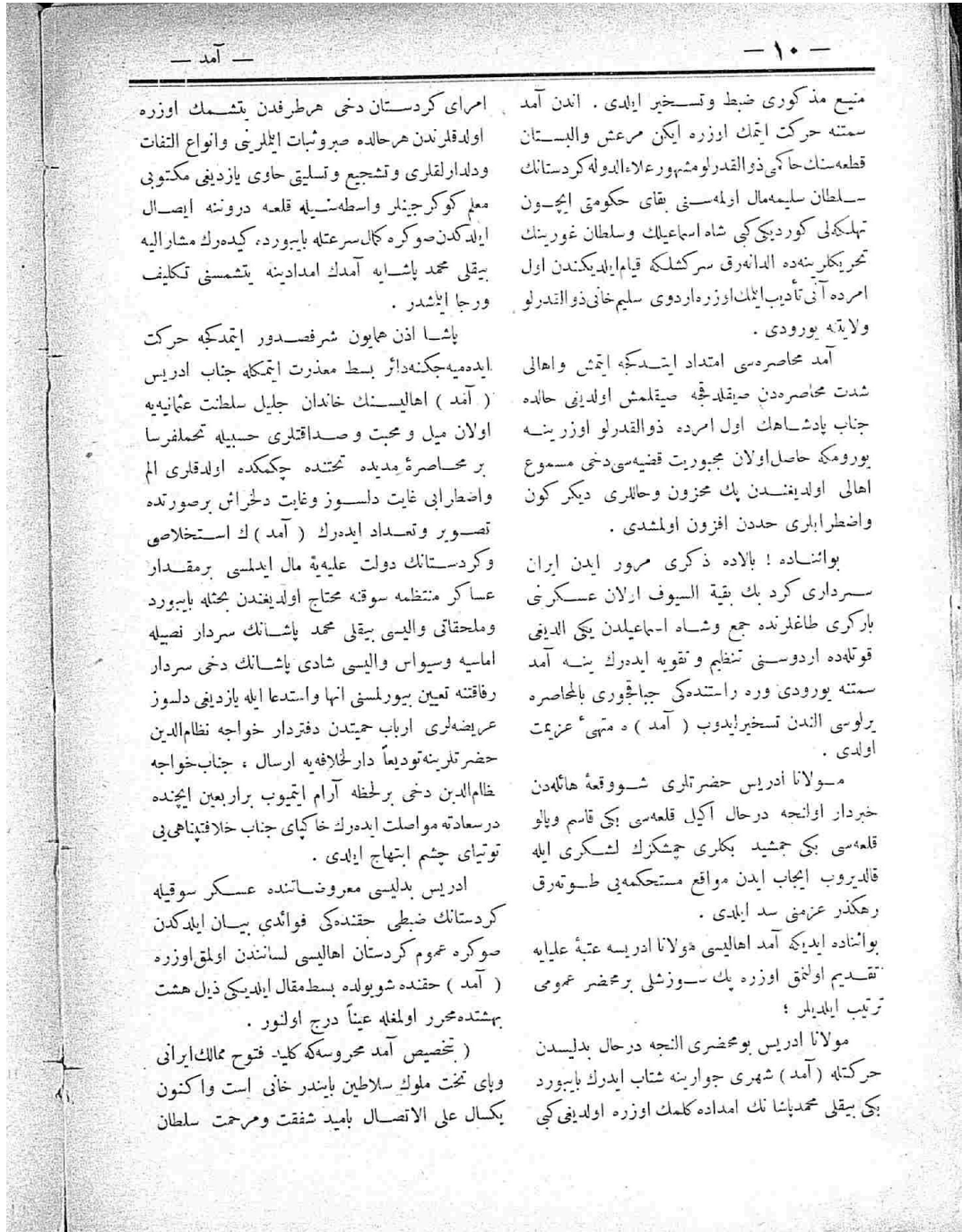
شوعزمز جلیل حضرت پادشاهیدن اوزرکش اولان شاه اسماعیل مصالحه رجاسیله مشهور سید عبدالوهابی [۱] وسائر بعض علما وقضائی عتبه سنیه سلیم خانیه ارسال ایلش ایسهده جناب سلیم اکبر ایلچیلری توقیف ایدرک ایلک بهارده حرکتله کلخه قدر کلهرک حصن

[۱] (شو عبدالوهابک آق قیونلی ملوکندن سلطان یعقوب زمانه ودها صو کردهه تاند اولوق اوزره بعض احوالی مناقب کاشنیده مذکوردر شاه اسماعیل کبی برکراهه تابع اولهجنی دها اووقتنکی حالرندن اکلاییلور)

همت وغیرتی بیان وشهر مذکورالین کیدرسه کردستانک شاه اسماعیلک غدریله محو وتیاه اولهجنی درمیان ایدرک بتون اهالیسنی ایرانلر علمینه ایقلندردی . امراء اکراد بینه مولانا ادریسک تعلیمیله برارهه طویلانوب حسنیف امیری ملک خلیل ابوی ، بدلیس حاکمی امیر شرف الدین ، خیزان حاکمی امیر داود ، صاصون حاکمی علی بک ، نمران حاکمی عبدالکوعزالدین شیر زاده امیر ملک عباس کبی طوائف ملوکندن معدود یکریمی بش ذاندن مرکب بر مجلس ملیده شاه اسماعیل صفویدن فک رابطه تاپیتله سلطان سلیمه بیعت ایتمکه وفقط کندیلرندن هانکلیسی رئیس اولسه دیکرلری چکمه چکندن طرف دولت علیه دن بر سردار طلب ایدوبانک اوزرینه ایرانلو طرفدارلیله محاربه لر ایلهرک و طایرلی قورتارمغه وشهر (آمد) ک استخلاصنه قرار ویردیلر . ایشو قرار اوزرینه بتون کردستان خلقی طرف طرف ایرانلو علمینه مدافعهیه قیام ایلدیلر .

بو اتفاقک نتایجیدن اولهرق زرقی بکی احمد بک بالهجوم میافارقین قلعه سنی وقاسم بک اکیل قلعه سنی وجشید بک بالوقلعه سنی وسوران حاکمی سید بک اریبل و کرکوککی وسائر امراء اکرادک هربری کندیسنه جوار اولان قلعه لره سلطان سلیم خان نامنه هجوم ویر خیلایسنی اخذ و ایتردان ایلدیلر . فقط قره خانک قوتی بک زیاده ومکمل اولدیفندن کردستان اهالیسنک بو صورتله مدافعهیه قیام ایلسی (آمد) ک محاصره دن قورتارلسنی تأمین ایدهمدی .

محاصرین شهر آمد قره خان به اجانته حالاکوکس کروب طور مقدمه ایدی شاه اسماعیلک بیدری آمد محاصرلرینه کوندرمکده اولدینی امداد الک شجاع قوماندانلرندن اولوب زمانه استیلا سنده معظمات ولایت کردستانه وخصوصا بدلیس وخیزانه حاکم اولان کرد

Âmid-i Sevdâ Mecmuası, Matba'a-i Âmidî, 7 Şubat 1324, S. 1, s. 10.

ایشته اردوی هابون حضرت پادشاهی آن بان
یا قلا شمعده اولدیفنی قردخان حس ایدنجیه بر قاج هفته
صوکره ارقه سنده اردوی هابون پیشکاهنده (آمد)
بهادر لری بولنه جغنی وصیغه جق بر نقطه میتنه به مالک
اولدیفندن ایچی آتش ادرنه سنده قلوب محو ارله جغنی
واکر وار قوتی بازویه و پروب (آمد) کچی حصن
مستحکمی ضبط ایدرسه ده سته لجه اردوی هابونه
مقاومته قدر تیاب ارله جغنی تصور ایددرک ارقق
آصورینک اهمیتی نسبتنده کمال سرعتله ایشه باشلامغه
قرار ویرمش و اوله ججه ترتیباتی اکیال ایله هر طرفدن
هجومه باشلامشدر . فقط (آمد) بهادر لری نیک هر فردی
بر نغمه اهین کس یلوب طاعنلرک تحمل ایدمه چکی
اود هشتلی هجوملری عون کبری ایله محیر عقول بر صورتده
رد ایشلدر .

قردخان ازیچ کون ازیچ کیجه طاعن قیوسی جهنتدن
(آمد) اوزرینه هجوم ایددرک انواع لغملر آچمش
والات و ادوات واسطه سیله اللی بیک قدر اجبار
مخربه درون مملکته ایصال ایشدر . اوجهنتدن
مابوس ارلنجه تحویل موقع هجوم ایله روم قیوسی
جهنتدن یوزلرله لغملر حفر ایش و بیک قدر زردبانلرله
کیجه لین فرجه بولدیفنی بر جهنتدن بر جلره طرمانمشدر
بهادران مملکت بر طرفدن لغملری ابطال و بر طرفدن
بر جلره چیقان عسکر اعدا ایله بوغاز بوغاز کله رک
عجیب و غریب بر صورتده قهرمانلقلر ایشلدر در قردخان
بر طرفدن ده وعد و تهدیدی حاوی یوزلرله مکتوبلر
اطاره ایشدر .

نهایت دولت و وطن اوغرنده فدای وجود ایدن
غازیلره نه سیف جهان تدبیر قورقوسی ونه ده سم
وزر و تلطف خصوصاری قطعاً تأثیر اتمدیکنی کوره رک
خائب و خاسر اوجهتی دخی ترک ایله ماردین قیوسی
[۷] اولوقت دیار بکر شهرینک اهالیسی اللی بیک نفوسدن
متجاوز اولدیفنی شو عیاره دن مستبان اولیور .

اسلام اهل این شهر محصور لشکر ستکار قزلباش
اند و متجاوز از پنجاه هزار [۸] نفس اینجا در معرض
هلاکت است و اکنون نظر سلطان درین سال اگر بحال
ما افتد و باعانه و امانت این بلاد مسلمانی رسد امید که
باه ثرویات اخروی انواع فیوضات و فوائد دنیوی را
مستعقب و مستتابع خواهد بود و جواهر مؤمنین
و موحدان ازان مستفید و منتفع خواهد شد (مولانا
ادریسک پک رقت انکیز ارلان شو عرضی نزد هابون
جناب کیتی ستانیده قبول . همان ولایتلری عسکرینی
طوبیلا یوب (آمد) . کیتلری محمد و شادی باشلر ده فرمان
بیورلدیفندن جناب خواجه نظام الدین حکم جهانمطاعی
و مسروراً حامله بلا تأخیر عودت ایلدی .

محمد پاشا اردوسنی ترتیب اتمکله مشغول ایکن
قوجه مولانا اندریس لازمکلا ن عمللری برق خاطف
کچی طولاشه رق اون بیک قدر اکراد عسکرینی کیتی
نام موقعه طوبیلا دی .

بیقلی محمد پاشا معینی موجودیله همان بایبورددن
حرکت ایددرک موعده اجتماع ارلان کیتی سنجاغنه
گلگری ایچون ارزنجان طرزون جانبیک قرد حصار شرق
سنجاقلری بکلرینه خبر کوندردی بونلر دخی اون
بیک مقداری ادم ایله کیتی ده محمد پاشایه ملاق اولدیلر
محمد پاشا ارلان سردده بولنی جبا قچوره اوغر ادوب (آمد) ی
محاصره اتمکله بولسان قردخانه امداد اوله رق
شاه اسماعیل طرفدن کوندریلان و بالاده بیان اولدیفنی
اوزره جبا قچوری بالمحاصره ضبط ایله (آمد) ده عزیمته
فرصت کوز تمکد اولان کورد بکی مغلوب ایددرک (آمد)
جهته عبوره میدان ویرمکسزین قاجر و قدن صوکره
اردوی عثمانی سیاسمک طریقله (آمد) ده حرکت
ایتدیردی اوله منزله بر موجب فرمان جها ن مطاع
سلطانی امامیه سیواس بکلر بکی شادی پاشا دخی بش
سنجاق بکی و بشیدیک سوار کینه کذار ایله کلوب محمد
پاشا ایله اسرای اکراده ملحق اولدی .

قرهخان مقهور ایسه کیجه یاریسنه قدر هجوم
بسیانیدن کپرو طورمدینی کبی فرداسی کونی دخی
عینی تربیات وحرکات و مهاجماتی اجرا ایتشدیر .
قرهخانک عسکری قرلقدجه یارده ارسلان کبی
خشوتی وشدتی آرتهرق کیتدکجه مهاجماتی تشدید
واتضعیف ایتشدیر .

دلاوران مملکت ایسه بویله طایبه آرقهسنندن
قاردهخانهمقابله ایتدی آرتق نفسلرینه آغیر کوردکیرندن
عادتا قفسه کیرمش ارسلانله دوئمشلردی

مابعدی وار

علی امیری آمدی

ادبیات

۱۲۸۵ سنهسنده ایدی که حصن منصور (آدی
یعنی) لی رفعت بابا مرحوم (آمد) شهرینه کلهرک استاد
شهر حافظ محمد شعبان کامی اقدی حضرتلرینه مسافر
اولمشلر ایدی . رفعت بابا ایدی بئانک بکیزاده لرنندن بر
ذات نجیب اولمغله برابر درویشک مسلکته سلوک
ایتیش بررندجهان، برکامل دوران ایدی . کمرکدهالنده
(تغنا) طوتدینی حالده اشیامهینه ایدن استغنا بسند برکنجه
کورمسی اوزرینه (استغنا) ردیفله برمطعم انشاد ودر حال
برغزله تحویل ایدرک فاضل مشارالیه شعبان کامی اقدی
حضرتلرینه اهدا ایتشلردی .

جناب استاد هر فنده اولدینی کبی انشاد اشعار
خصوصنده دخی سلیقه کامله یه مالک ایدی .

رفعت بابانک غزالی تنظیم ایلدکلرندن اولزمان
(آمد) ده موجود اولان بعض شعرا مزه ده موجب
شوق اولهرق برچوق نظیره لر وجوده کلشدی . شو
غزلله کچن کون کتابلی قارشدیررکن وقیله قید
ایتدیکم برجموعه ده تصادف ایلدم .

اوزرینه بوکانه شدر . قرهخان وارقوتن بازویه کتورب
بر هجوم ایتشدیرکه کویا آمده بیایدیرملر وصاعقه لر
یاغدرمشدر . دلاوران اسلامیانک هر بریسی ایسه بر
قهرمان آهین بازوکیله رک عسکر اعدایه اوله برقلیج
ایتدیله که سرچریده توارنج کائشانه تحیر بر اولسه
شایاندیر .

الحاصل شومهاجمات دهشت اشتبارک جهلهسنده
مبتلای اقیح یأس وادبار اولهرق چنود ظفر موعود
مملکتک یک جزئی اولدقلری حالده بوکونه اطهار ید
طولاه شجاعت واثبات اقدام ثبات ومانت ایله شیرانه
هجوم وصولت و غضنفرانه رسوم سطوت وهر حالده
غالبانه حرکتلری سر بهوای غرور اولان قرهخانک
اندازه فکر وخیالتدن کچمامش اولدیغندن غریبق لجه
استغراب وافکار اولمغله برابر شتوعدم موفقیتی ینه
کندینک عدم اهتمامه حمل ایله عساکر هزیمت
شمارینک متجددانه حرکتلری اصراروتیه ایله ایتدی
کونی علی السحر بوکون هر نه اولورایسه ازلسون
دیهرک قلبکاهده بالذات کندیمی اولدینی خالد دهشت
انکیز هجوم ایتیش ودیکر قوللرد انامین و بهادر
کسملری تعیین ایدرک عسکرینک بر فردی کپروده
قالمق شرطیه تمام اون ایکی قولدن شهرک اوزرینه
بورومشدر .

وقت حرکتده عسکرینک طولی بر ساعتک مسافه بی
طوتدیندن کویا که بر سواد اعظم حرکت ایتیش ایدی .
(آمد) بهادرلری ایسه بر بچق سنه دنبرو سبق
ایدن تجربه اوزرینه آرتق میدان محاربه بی برکلزار
ونای ونفیر صدالری نوای لطیف هزار کبی تلمی
ایدن مردان بی نظیر کارزاردن اولدقلرندن محاربه دکل
کویا تفرجکاهه چتمش کبی بشوش اولهرق بر برلری
تشویق ایدرلر وغازیان اشراف دخی هانکی طرفده
اعدانک شدتی ودهشته هجومی کوررلر ایسه از نقطه لرده
حاضر بولنورلر ایدی .

تشکر

غزته مزك انتشارى تبرىك و دوام موفقيتھى تخى
كجى لطف رفيق نوازی كوسترمش اولان رفقای كرامت
عرض تشكر ايدر و جمله سنك معالى افكار امتى تنوير
و ترقى وطن و مملكت خصوصنده كى موفقيتلىرىنه دعا
ایلرز .

ظن اولیوردی . شهرک اطرافده كى خندقلر دشمن
لاشه لریله طوشلش ماردین ، طاغ ، روم ، قیولی
پیشکاهنده كى میدانلرده یاتان کشتهلر ، تپهلر تشکیلی
ایلمش ایدی .

نهایت قره خان شهرک برطاشنى آلمغه موفق اولمده
مش . عسکرینك و قوماندانلرینك پك جوغنك خاک
سیاهه . سرلمش اولدیغی کورمکله محزون و متحیر
قالمشدر .

الحق بودار و کبر مبد ائساننده درون شهرکده
جامع و مساجد و خانه لرینک و سائر مشتملات معمور
ره سنك پك جوغی خراب و بیاب اولمش و هر خانه دن
برویا برقاچ مجاهد مرتبه شهاده و اصل بولمش اولمغه
خانه لردن چیقان فریاد و این صداری : پیدرپی ظهوره
کلان او دهشتلی مهاجمه و محاربه نك رعد و برق صدا
لریله برابر عکس انداز ملاء اعلى اوله رقی غایت دلخراش
و حزین برمنظره اسفانگیز حاصل ایلمکده ایدی .

شومدهش کشمکش حیات و ممات ، ائساننده ایدی که
جباچوردده برلمش اولان یقلى محمد ، و شادی باشلر
عثمانلی دلاورلریله اورادن حرکتک بشنجی کونی
(آمد) نواچیسندن (قر کورپی) به اصل اولدیلر [۱]
قره خان برکون صکره ارقه سنده اردوی عثمانی ، جبهه
سنده (آمد) بهادرلری بولتوب ایکی آتش اورته سنده
برباد اوله جتی دوشته رکه همان محاصره بی ترک ایله کیجه
قراکلغنده سنجار چولارینه صاوشمغه مجبور اولدی .
صولت دلیرانه و حملات شیرانه ایله دین مین و دولت
ابدقینه خدمات جانسپارانه ایفا ایدن (آمد)
اهالیسنک ، رایات ظفر آیات سلطانی منظور عیون
استهاجلی اولدقده بریحیق سنه دئیر بدر کیجه لری او
یومامق و اوزرلرندن لباس و سلاحلرنی و حتی ایقلرندن
[۱] قره کورپی (آمد) شهرینه اوج ساعت مسافه در

(آمد) شهرینک صورت فتح و تسخیری

مثاله سندن مابعد

فرداسی کونی ایرکن یکیکه حاجی احمد اغا ، مرغ
زمان و رسم داستان کجی ، بعض کوریده غازیلری پائنه الهرق
قلعه دن بالخریج قره خان اوزرینه بر هجوم ایلمشدرکه ،
اگر قهرمان کورسیدی حیران اولوردی .

مقابله سنده بولتان قره خان عسکرینی پریشان ایدرک
بعض آلات و ادوات دخی بالاغتمام عودت ایشدر .
مجاهدین عثمانیه نك بووجهلده عنایت پروردکاری به
مظهر تیبری ، خان منفور المزاجک اوضاع متکبره سنه
خاک افشان خذلان اوله رقی نفسنه غایت آغیر
کلدیکندن شهرک اطرافده بولسان باغ و باغچه لری
بستون قلع و قمع ایله برلرینه آتش و یرمش و اهالینک
تفرجگاهلری اولوب دجه لیه ناظر بولسان قصر
و کاشانه لری خاکه یکسان ایدرک مملکتک هر طرفنی
یر ویرانه زار شکله قوبدقندن صکره عموم سواری
و پیاده منی تقویه ایدرکینه مهاجماننده اصرار ، و یقیدینی
یاقدینی اولطیف بنالرک انقاض و اشجار یله شهرک
هر طرفده انشا ایتمش اولدیغی برج و قلعه لردن دخی
قییق مملکته صورت الحاح و اجبار کوستردی ،
فقط . هر هجومنده اولقندر اعجاب قریلیوردی که
کویا شاه بوزوالیلری قردیرمق ایچون کوندرمشدر

یازدینی بر طاقم نامه لر کوریلور که جودت قریحه
وتمايلات مجدداه سنک ندر جهده عالی ومؤثر اولدینی
لا یقیله اثبات ایدر .

زلفکک زنجیرینه بند ایدک شامم بی
قوللغکدن ایتمسون ازاد اللهم بی
مطلعنده اولان غزلی کبی آثار منظومه سیده
ادبیات عثمانیه نکه عادتاً مؤسسلر ندن معدود اولدینی
کوسترمزی (بیوریور .

هارون الرشید قدر ممدوح السیر، مأمون قدر حکمت
پرور اولان اوپادشاه جلیک دیوان انارینک بولک ما-
مسندن طولای کمال کافندی نقدر تأسف ایتمش
ایسه حقلیدر .

حتی بعض مستشرقین فاتح دیوانی تحری ایدرک
اون درت قدر غزلیرینی بولوب اوچ درت سنه اول
(فاتح دیوانی) دیه المانیاده طبع واعلان اولنمش ایدی
حالبوکه نشر اولسان بو اثر فاتح دیوانسندن برجزو
ایدی .

بویله جهانک مراقبی موجب اولان (دیوان فاتح)
سائر بعض ملوک عثمانیه نکه نوادر دیوانلری کبی بو
حقیرک کتبخانه سنده موجوددر .

اوپادشاه ذیشان کشور کتبخانه نصل صاحبقران
ایسنه کشور بلاغتده اویله بر فرمانفرمای منفردی
بولدینی غزل شاهانه لری نکه مطالعه سیله مستبان اولور
جناب فاتح که مجدد اشعار روم طانیلان باقیلرک نوعیلرک
هنوز پدرلری بیله که سواره زیب ولادت اولدقلری
زمانده ، قهرمان اولدینی قدر شاعر و شاعر اولدینی
قدر حکیم فلاطون مآثر ایدی . اویله برمتبوع کائنات
پیرانک خامه بلاغت فیاضانه سنندن شرفیاش صحیفه
حکمت اولان بویله عصر لر دنبری انظار مشتاقان
ادبدن مستور قالان استادانه وپادشاهانه سوزلرینه
حیران اولماق نصل قابل اوله بیلیر .

خرابات مقدمه سنده

جزمه لرینی بیله چیقارماق ویک چونغی یارده لی و بی تاب
مابعدی وار
علی امیری آمدی

ادبیات

ابوالفتح سلطان محمد خان غازی

جناب فاتحی تعریفه ، اوصافی تمهیده قالمشقی ،
خورشید منیری تعریفه قیام ایلک قیلندندر .
کونش ، برکده مشرقدن طلوع ایتمدی ، آنی
بیلیمان بر فرد بولنمز .

لسان ، برکده فاتح دیدیمی کره ارض اوستنده کی
اقوام وایمندن برکیمسه آنی استیضاحه لزوم کورمز .
اوجاهد اعظم الی لسانه تکلم ایدر ، اره لفته
انشاد اشعار ایله ده تزین خزائن عرفان ایلردی .
حیات عالییه دلالت ایدن (عونی) مخلص مبار-

کفی عالم ادبیاته مخصوص اوله رقی اختیار بیورمشدر .
کتب ادبیه یزینت ویرن آثار شاهانه لری کثیر
اولدینی کبی ، عاشق چلی (مشاعر الشعرا) سنده :
(سلاطین معظمه عثمانیه ایچنده مکمل غزلیلر مرتب
قصیده لر و قطعه لر انشادیه ابتدا ترتیب دیوان ایدن حضرت
فاتحدر و مرتب دیوان شاهانه لری مشهوردر) دیه بیور .
حالبوکه ادیب اعظم کمال کافندی مرحوم حضرت
فاتح دیوان اشعارینک عدم موجودیتدن طولای
بر اثرنده بویله جه تأسف ایلدور .

(حیفا که کتبخانه معارفیزی بحق تزین ایده چک
بو قدر آثارندن میدانده بعض اشعاریه اوزون حسنه
یازدینی تهدید نامه دن بشقه بر شی قالمشدر) ادیب
اعظم کمال کافندی دیگر پرائر عالیسنده (فریدون
مجموعه سنه مراجعت بیوریلورسه فاتح کندی قلمیه

آمد) شهرينك صورت فتح و تسخيرى

مقاله سندن مابعد

بولنقى كى چكدكلىرى محن و متاعى اونودهرق درحال شهرك قبولىنى اچوب مراسم استقبالیهنى كمال شوق و مسرتله اجرا و قلعه مفتاحلىنى باشای سپهداره تسليم ايلدیلر .

طقوزبوز يكرى برسنه مى شعبان معظملك برنجى كوفى باشای مشاراليه مولانا ادریس بدلیسى و شادى پاشا و دفتردار خواجه نظام الدين ايله برابر (آمد) شهرينه داخل اولمشدر .

سلطنت سنيهك ، حمرتكش اولدقلىرى تابعى شرف علمهاسنى قرأتمش اولان اهالى مملكت سكركون سكر كيجه فوق العاده برصورتده شللكلر اجرا ايلدیلر . (ذیل هشت بهشت) ده عساكر عثمانیهك (آمد) شهرينه ورودىنى و شهرك احوال و نئاسنى متضمن

(صبح روز فتح قلعه حصار محروسه و ذكر محاسن آن شهر ، و آن مجمع مأثر ، و خواص مأنوسه)

سرلوحهسى تحتند جناب ادریس بدلیسى نشوة سرور فتح ايله ده ايجه قلم اویتمش و عالم سیاستده فصل بيوك برذات ايسه جهان ادبیاتده دخى اویلهجه بيوكلكنى اثبات ایلشددر .

فائده و معلوماتدن خالى اولماسنه بناءً بعض پارچه لريله تزيین سطور ایلرز .

(در آن ساعت و هنگام محبت انجام ، و ایام فرصت دولت و عشرت بردوام سلطان اسلام ، تختگاه ولایت دیاربكر ، اعنى شهر و حصار (آمد) محروسهكه درالسنه عوام ، بمرور تواریخ و شهرور عوام ، قره حامد ، اشهار تمام یافته ، و لمعان اقباب دولت سلاطین

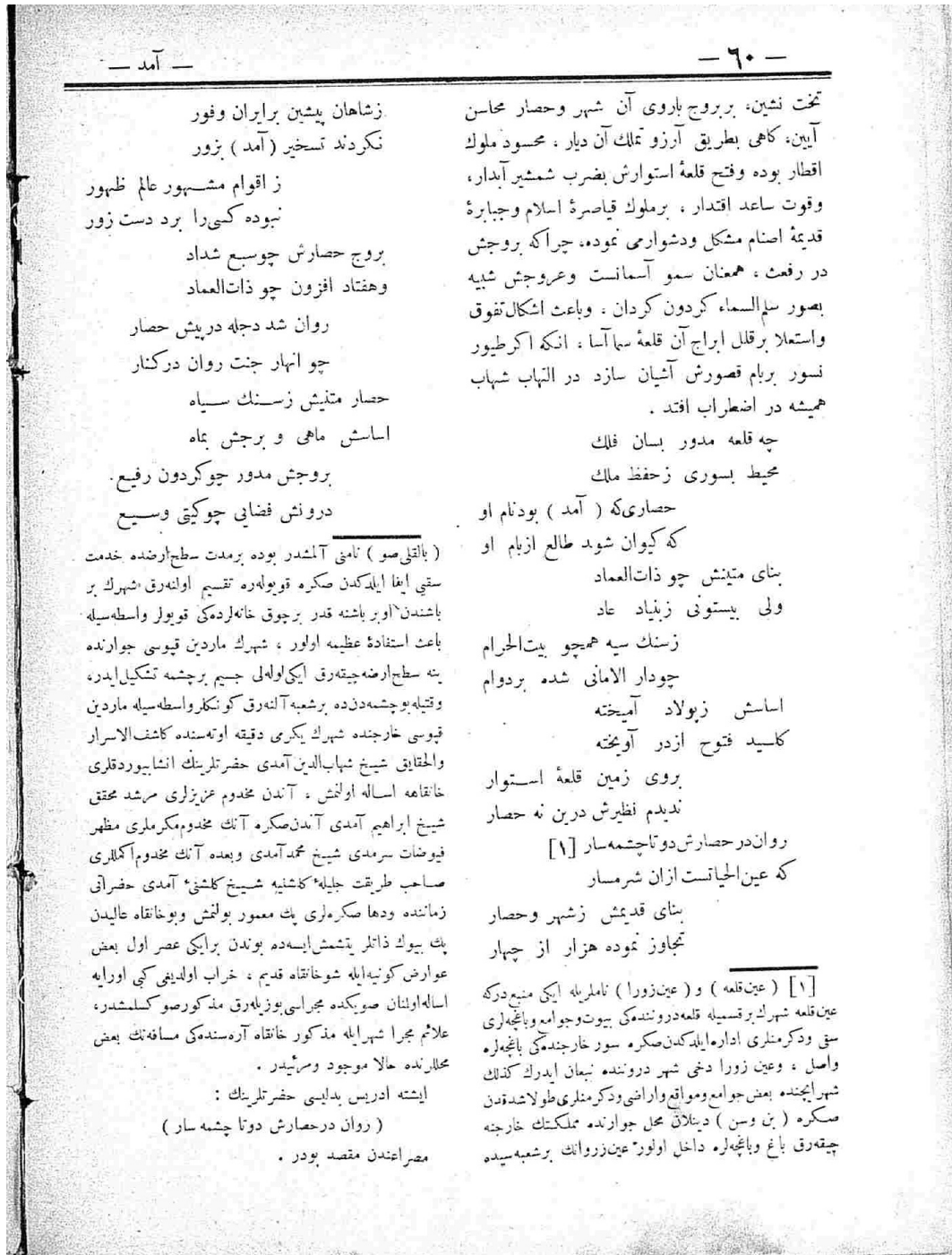
ابن السكيت (سويله من اوغلى)

« اصلاح المنطق » و سایر آثار معتبرهك مؤلفى لغويوندىن « ابو بوبن يعقوب بن اسحق » ك لقيددر . آل على به محبتي تواتر درجهسنه وارمىكن خليفه عباسى متوكل جانبندن محدودى معتزك تعليم و تربيهسنه مأمور اولمشدر لكن نكته دوچار اولمش و امر خليفه ايله قتل ايلمشدر . احتمالكه افكار شيعيهسى سبب موتى اولمشدر (۲۴۴ سنه هجرى ۸۵۸ سنه ميلاديه) بوعلمك ترجمه حالى فائده بخش برصورتده يازان ابن خلدكان كثر سكونى و طول صحنى سبيله « ابن سكيت » لقبيله تلقب اولنديقى ادعائيسى سهودر . سيوطى و ديكر مؤلفينك اثرلرندكى شهاداته نظراً « ابن السكيت » عنوانى لغويونك بدرينه راجعدر (المزمهر جلد ثانى ص ۲۱۶ « كشف النقاب » مؤلفى ابن السكيت دن بحث ايدركن معاصرى بولونان برذاتدن معلومات آيهنى علاوه ايديبور « موسى اليبى كوردم اسمى كى سكويتدر » رايته و كان سكتا كاسمه .

« كتاب التراجم » ده « ابن السكيت » ك ترجمه حالى وارد سبب قتل ايسه شووجهله منقولدر : بركون متوكل ابن السكيت ايله قونوشوركن اوغللىرى معتزو مؤيدكلور . متوكل صوراركه بو اوغللىرى مى ده زياته سورسك يوقسه حسن و حسينى ؟ ابن السكيت حسن و حسينى سويديكى سويديكه متوكل امر ايدر قتل اولتور .

اصلاح المنطق حقتده خطبه سز كتاب و ابن قتيبهك تاليفى اولان « ادب الكاتب » ايجونده كتابسز خطبه در ديئلمشدر . تفصيلات ارزوايدنلر « كتاب التراجم » مى مطالعه ايتلىرى توصيه اولتور . (مابعدى وار)

احمد توحيد

Âmid-i Sevda Mecmuası, Matba'a-i Âmidî, 26 Mart 1325, S. 4, s. 60.

غربه توجه ایدرسه مجارستان کبی جسم قطعہ لری
فتح ایدر ویانہ صحرا الرینہ یلدرملر یاغدروردی .
شرقه یوز چورسه تبریز کبی معظم شهر لری یای
مظفریتنه یوز سوردروردی .

اوبادشاه ذیشان تبریزدن عراقه صورت عزیمت
ومدینة الخلفا اولان دارالسلام بغدادک فتحی بو
قطعة غرارلنده شو صورته بیان بیورسورلر .

فتح ایدوب تبریزی کچدک چونکه سلطانیه دن
تازه دوشدی برهوس فتح اتمکه بغداد ایچون
غیرت اسلام ایچوندر قیلدیغیم عزم سفر
حق ییلور کیم ایتدم بن آنی ملک و آد ایچون

یادشاهانمزده کی سر بلندی تواضع وبالانی کجالاته باقیکنز
ایشته بوبله معظم برادشاه ذیشانک یحیی بککده غزالی
متواضعانه وبادشاهانه برصورتده تخمیس هابونه لطفاً
رغبت بیورملری اوشاعر بختیار ودها طوغریسی بو
امت نامدار ایچونمدار شرف ومباهات سرمدی دگیلدر .

علی امیری آمدی

در اسلام باعث فتحش جدید
ز اصحاب خالد ابن ولید
چنین کشته مثبت بیان کلام
بنقل صحیح فتوحات شام
چون صباح شعبان ، سنه احدی وعشرین وتسع
مايه رأیت منصور سلطان سلیمان مکان بریده دیدبان
بروج (آمد) نمایان شدند ، جمیع اهل مملکت که
چون تشکان ، جان باب رسیده ، طالب آب حیات
بودند ، وچون گرفتار آن سجن وزندان ، ادراک
مطلب اهلائی نجات نمودند ، ومراسم استقبال بتقدیم
رسانیدند ، وفی الحال نواب کامیاب را بدرون حصار
در آورده مجدداً مملکت را بضبط سپاه منصور مرفه
وآسوده خاطر ساختند

اهالینک بوحیت وماتت وفدا کارلغی یاوزسلطان
سلیم خان کبی برادشاه ذیشان طرفندن زیاده سیله تقدیر
ومحسین ایدلمش و خاندان وغازیان وسائر اهالی
حیتمندانه نوازش وتلفات کثیره اجرا ، وایحجاب
ایدنلره سمور کورکلر وکرانها خلعتلر الباس واکسا
وتیمار ومقاطعات کبی مالکانهلر احسان واعطا اولنمش .

ادبیات

تخمیس قانونی سلطان سلیمان خان

غزل طاشلیجه لی یحیی بک

بمحمدالله نه بر فکرم نه بر باطل خیالم وار
نه بر زراق سالوسم نه میل مکر و آلم وار
سعادت اهلیم حقدن نیم فرخنده فالم وار
غنی در عشق ایله کوکلم نه مالم نه منالم وار
نه وصل یاره خندانم نه هجر اندن مالم وار

سلاطین معظمه عثمانیه دن قانونی سلطان سلیمان خان
حضرتلری طرفندن سر آمدان شعرای عثمانیه دن
طاشلیجه لی آرناوود یحیی بکک برغزل عارفانه لرینک
تخمیسنی درج ستون افتخار ایلیوررز .
سلطان مشارالیه حضرتلری عثمانیلرک هارون
الرشید قدر محتشم بر پادشاهی ایدی .